

دانشگاه شیراز

دانشکده‌ی تربیت دبیر کازرون

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد در رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی

عنوان:

سیمای معشوق در شعر زنان

توسط

حمیده غلامی

استاد راهنما:

دکتر مهدی رضایی

شهریور ماه 90

به نام خدا

اظهارنامه

اینجانب حمیده غلامی دانشجوی رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی دانشکده‌ی تربیت دبیر کازرون اظهار می‌کنم که این پایان‌نامه حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده کرده‌ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشته‌ام. همچنین اظهار می‌کنم که تحقیق و موضوع پایان‌نامه‌ام تکراری نیست و تعهد می‌نمایم که بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیه حقوق این اثر مطابق با آیین‌نامه مالکیت فکری و معنوی متعلق به دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء

به نام خدا

سیمای معشوق در شعر زنان

به کوشش
حمیده غلامی

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به عنوان بخشی از فعالیت‌های
تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته ی:

زبان و ادبیات فارسی

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی کمیته ی پایان نامه با درجه ی:

دکتر مهدی رضایی، استادیار بخش زبان و ادبیات فارسی (رئیس کمیته)

دکتر خیر الله محمودی، استادیار بخش زبان و ادبیات فارسی

دکتر زیبا قلاوندی، استادیار بخش زبان و ادبیات فارسی

شهریور ماه ۱۳۹۰

تقدیم به

همسرم که قلبم مالمال از مهر اوست

و

فرزندانم آتوسا و آنیتای عزیز

سپاسگزاری

آنانکه به زندگی دیگران نور می‌بخشند سرانجام روزی خورشید خواهند شد. خداوندا تو را سپاس می‌گزاریم که چراغ‌های فروزان هدایت را فرا راه ما برافروختی تا از ظلمات جهل و سرگردانی به روشنایی معرف و ایمان راه یابیم.

سپاس گزارم از استاد ارجمندم جناب آقای دکتر مهدی رضایی که مهتاب به دست زوایای تاریک این راه را برایم روشن کردند و همچنین از استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر خیر اله محمودی که رشته‌ی الطاف برادرانه‌ی ایشان تا همیشه بر گردن من باقی است، و سر کار خانم دکتر قلاوندی که همیشه در یاد من زنده‌اند.

همچنین نهایت تشکر را دارم از بزرگواران بخش زبان و ادبیات دانشگاه شیراز جناب آقای دکتر کاووس حسن لی، دکتر اکبر صیاد کوه و دکتر یوسف نیری که قطره‌هایی که از دریای محبت آنان بر گرفتم تا همیشه در سینه من همچون مرواریدهایی تابانند.

چکیده

سیمای معشوق در شعر زنان

به کوشش :

حمیده غلامی

معشوق و ویژگی های آن در ادبیات همواره از جایگاهی والا برخوردار است. این ویژگی ها و به طور کلی سخن راندن از معشوق، خاص ادبیات مردانه بوده است و عرف و سنت حاکم بر محیط جامعه ی سنتی ما اجازه ی صحبت کردن پیرامون معشوق را به شاعران و نویسندگان زن نمی داده است ولی با وجود تمام این محدودیت ها، زنان شاعر با شکست هنجارهای جامعه سکوت خود را شکسته، قلم به دست گرفته و احساسات زنانه ی خود را در توصف معشوقان خویش بیان داشته اند. هدف اصلی این پژوهش، بررسی ویژگی های اصلی معشوق در شعر زنان و مفاهیم مرتبط با آن، از اولین زنان شاعرتا زنان شاعر معاصر، می باشد که این هدف با بررسی دفتر های اشعار آنان، مجموعه ها و جنگ هایی که از منتخب اشعار زنان تهیه شده بود و همچنین نقد هایی که بر اشعار ایشان صورت پذیرفته، در حد وسع نگارنده بر آورده شده است. در راستای تحقق این امر اکثر قریب به اتفاق شاعران زن نیز شناسایی و به حتی المقدور اسمامی آنان به مخاطب معرفی شده است هر چند معرفی شاعران زن جزء اهداف این پژوهش نبوده است. این پژوهش در 13 فصل و یک نتیجه به ارائه ی ویژگی های اصلی معشوق و مفاهیم مرتبط با آن می پردازد که ابتدا در فصل نخست با عنوان مقدمه و کلیات به مواردی چون طرح مساله ی تحقیق، ضرورت و اهداف پژوهش، پیشینه ی تحقیقات انجام شده و روش پژوهش پرداخته شده و در فصل های بعد به ترتیب به بررسی عشق و مسائل مربوط به آن و نحوه ی تحول سیمای معشوق از گذرگاه سنت به مدرنیته و تیپ های مختلف معشوق که در شعر زنان با آنها مواجهیم، تبیین شاکله ها و ویژگی های ادبیات زنانه، بررسی تحولات شعر زن در سه دوره ی قبل از مشروطه، از مشروطه تا انقلاب 57 و از انقلاب 57 تا کنون، تبار و نژاد معشوق، ویژگی های عمومی، جسمانی و روحی معشوق، روابط عاشق و معشوق در شعر زنان، وسایل ارتباطی بین آنها، تبیین شغل یا هنر معشوق، ارتباط رنگ با معشوق در شعر زنان، و در آخر نیز برای حسن ختام کار قطعات عاشقانه ای از زنان شاعر آورده شده و در نتیجه گیری نیز نتایج حاصل از این پژوهش به صورت خلاصه و اجمالی ارائه شده است.

فهرست :

صفحه	عنوان
فصل اول: کلیات	
2	1-1-1-مقدمه
3	2-1- اهمیت و ضرورت تحقیق
3	3-1-اهداف تحقیق
4	4-1- مروری بر تحقیقات انجام شده
4	1-4-1-کتاب ها
4	2-4-1- گزیده ها و جنگ ها
5	5-1-روش تحقیق
6	6-1- سوالات تحقیق
6	7-1- محدودیت های تحقیق
فصل دوم: عشق و مفاهیم مربوط به آن	
9	1-2- تقسیمات عشق
10	2-2- عشق در عرفان ایران و در شعر عرفانی
10	3-2- معشوق غزل و تغزل
12	4-2- معشوق در گذرگاه سنت به مدرنیته
19	5-2- تیپ های مختلف معشوق
20	1-5-2- معشوق مقدس
21	2-5-2- معشوق زمینی نیمه مقدس
25	3-5-2- معشوق زمینی متعادل
27	4-5-2- معشوق های مبتدل
فصل سوم: تاملی بر تحولات شعر زن از آغاز تا امروز	
34	1-3- معرفی زنان شاعر
34	1-1-3- معرفی زنان شاعر از ابتدا تا اواخر عهد قاجار
40	2-1-3- نقش اجتماعی زن در دوران مشروطه

42	3-1-3- تاثیر گذارترین چهره های زن فعال و شاعر دوران مشروطه تا انقلاب
45	4-1-3- چگونگی روند شعر زنان از انقلاب 57 تاکنون
48	2-3- شعر زنان در یک تقسیم بندی کلی
51	3-3- تقلید و نو آوی در شعر زنان یا ادبیات زنانه
52	مهستی گنجوی
53	جهان ملک خاتون
54	جنت
54	مهر تاج رخشان
55	بدری تندری
55	فخر عظمی ارغون
56	مستوره کردستانی
57	قره العین
58	نیمتاج سلماسی
58	شمس کسمایی
59	عالمتاج قائم مقامی
60	فروغ فرخزاد
62	سیمین بهبهانی
63	طاهره صفار زاده
63	4-3- شاکله های شعر مونث
68	1-4-3- مخاطب راوی
75	2-4-3- توصیف اندام
76	3-4-3- ارجاع به خود
77	4-4-3- وسایل آرایش زنانه
77	5-4-3- پوشاک
77	6-4-3- استفاده از بعضی از تصویرها یا ایماژهای زنانه
77	7-4-3- رنگ
78	5-3- تن کامگی یا اروتیسم در شعر زنان
78	1-5-3- پیشینه تن کامه سرایی در اشعار فارسی
79	2-5-3- فروغ بنیان گذار اروتیسم زنانه
	فصل چهارم: وجود معشوق
82	1-4- مظاهر آسمانی
88	2-4- آب و مظاهر آسمانی

90	3-4- باد و مظاهر آسمانی
92	4-4- آتش و مظاهر آن
93	5-4- خاک و مظاهر آن
94	6-4- انواع درختان
96	7-4- انواع گلها و گیاهان و میوه
99	8-4- انواع جانوران
104	9-4- انواع سنگ های قیمتی
105	10-4- انواع شعر
106	11-4- انواع صداهای آرامش بخش
107	12-4- فصول سال
108	13-4- دیگر مشبه به ها
113	14-4- انواع مظاهر و تجسم های منفی

فصل پنجم: تبار معشوق

119	1-5- تبارهای ادبی
120	2-5- تبارهای واقعی

فصل ششم: ویژگی های عمومی معشوق در ادبیات ایران و به تبع آن در شعر زنان

124	6- ویژگی های عمومی معشوق در ادبیات ایران و به تبع آن در شعر زنان
-----	--

فصل هفتم: ویژگی های جسمانی معشوق

141	1-7- قامت معشوق
141	1-1-7- تشبیهات
143	2-1-7- توصیفات
143	2-7- پیشانی معشوق
144	1-2-7- تشبیهات
145	2-2-7- توصیفات
145	3-7- چشم معشوق
146	1-3-7- تشبیهات
146	الف) آسمان
146	ب) نیران
147	پ) آتش و مظاهر آن
149	ت) آب و مظاهر آن
151	ث) سنگهای قیمتی و اشیا درخشانده
154	ج) مقدسات

156(چ)مکان های خاص
160(ح)انواع جانوران
162(خ)انواع گلها و گیاهان
164(د) اشخاص مشهور و تیپ‌های مختلف مردم
165(ذ) مأكولات
167(ر) خوراکی‌ها
167(ز) منسوجات
168(ژ) مفاهیم علوم مختلف
169(ش)شعر و گونه‌های آن
170(ص)سایر مشبه به‌ها
172(ض) اشیا و عناصر منفی
1743-3-2-توصیفات
174الف) توصیفات مثبت
179ب)توصیفات منفی
1827-3-3-رنگ چشم
1887-4-نگاه معشوق
1897-4-1-تشبیهات
189الف)مظاهر آسمانی
190ب) آب و مظاهر آن
192پ)آتش و مظاهر آن
194ت) نوشیدنی‌ها و خوراکی‌ها
195ث)فصول سال
195ج)باغ و گل
196چ)پرندگان
197ح)سنگ‌های قیمتی
197خ)اماکن مقدس
197د)ملزومات شکار
198ذ)منسوجات
198ر)سایر مشبه به‌ها
200ز)تشبیهات منفی
2007-4-2-توصیفات
200الف) توصیفات مثبت

204 (ب) توصیفات منفی
209 5-7-مژگان معشوق
209 1-5-7-تشبیهات
210 2-5-7-توصیفات
210 6-7-پلک معشوق
210 1-6-7-تشبیهات
211 7-7-بینی معشوق
211 8-7-لب معشوق
212 1-8-7-تشبیهات
212 الف)جواهرات
213 ب)آبهای حیات دهنده
214 پ)گلها و گیاهان
214 ت)میوه ها شربت ها و چاشنی ها
215 ث)سایر عناصر
216 2-7-7-توصیفات
217 8-7-لبخند معشوق
217 1-9-7-تشبیهات
218 2-9-7-توصیفات
219 10-7-بوسه معشوق
219 1-10-7-تشبیهات
222 2-10-7-توصیفات
223 11-7-دندان معشوق
223 12-7-صدای معشوق
224 1-12-7-تشبیهات
224 الف)اموات آرامش بخش
225 ب)مأكولات
226 پ)گل ها و گیاهان
226 ت)پرندهگان
227 ث)تشبیه صدا به منسوجات
227 ج)سایر مشبه به ما
228 2-12-7-توصیفات
231 13-7-گونه معشوق

232	14-7- خال معشوق
233	15-7- زرخدان
233	16-7- رخ
234	الف)مظاهر آسمانی
235	ب)گل و گلستان
236	پ)آتش و مظاهر آن
238	چ) سایر مشبه به ها
240	2-16-7- توصیفات
240	17-7- زلف معشوق
241	1-17-7- تشبیهات
241	الف)منسوجات
242	ب) مواد معطر
243	پ)درختان ، گلها و گیاهان خوشبو
244	ت) مکان های خاص
244	ج) جانوران
245	چ) وسایل شکار و سوار کاری
246	خ)نشانه های خاص دین مسیحیت
246	د)شام تار و شب دیجور
247	ذ) سایر مشبه به ها
248	2-17-7- توصیفات
249	3-17-7- رنگ
251	18-7- بنا گوش
252	19-7- دست معشوق
253	1-19-7- تشبیهات
253	الف)انواع پناهگاه ها
257	ب)درختان ، گلها، گیاهان
261	ت) تشبیه به سایر
262	2-19-7- توصیفات
262	الف)توصیفات مثبت
267	ب)توصیفات منفی
270	20-7- آغوش معشوق
271	1-20-7- تشبیهات

272 توصیفات	7-20-1
274 معشوق	7-21
275 تشبیهات	7-21-1
279 توصیفات	7-21-2
279 صفات منفی	7-21-2
281 پاهای معشوق	7-22
283 تن معشوق	7-23
284 گل و گلبرگ و باغ	7-23-1
284 مناطق جغرافیایی خاص	7-23-1
284 جواهرات	7-23-1
285 عرق معشوق	7-24
286 بوی معشوق	7-25
288 نام معشوق	7-26

فصل هشتم: ویژگی های اخلاقی معشوق

294 ویژگی های اخلاقی مثبت	8-1
300 ویژگی های اخلاقی منفی	8-2

فصل نهم: روابط عاشق و معشوق

326 وصال معشوق	9-1
330 فراق معشوق	9-2
337 خیال معشوق	9-3
337 تشبیهات	9-3-1
337 (الف) مظاهر روشنایی بخش	9-3-1
338 (ب) آب و مظاهر آن	9-3-1
339 (پ) انواع درختان و گلها	9-3-1
341 (ت) مواد معطر	9-3-1
342 (ث) انواع خوراکی ها	9-3-1
343 (ج) دیگر مشبه ها	9-3-1
345 توصیفات	9-3-2
346 گلابیه ها زنان از عدم تفاهم با معشوق	9-4
355 واسوخت	9-5
361 خودکشی	9-6

فصل دهم: وسایل ارتباطی

365.....1-10-نامه.....

367.....2-10-تلفن.....

367.....3-10-وسایل نقلیه.....

فصل یازدهم: شغل یا هنر معشوق

367.....11-شغل یا هنر معشوق.....

فصل دوازدهم: رنگ

377.....1-12-سبز.....

382.....2-12-میزان تبلور رنگ آبی در شعر زنان شاعر.....

فصل سیزدهم: عاشقانه‌ها

387.....13-عاشقانه‌ها.....

فصل چهاردهم: نتیجه‌گیری

391.....14-نتیجه‌گیری.....

393.....فهرست منابع.....

403.....چکیده انگلیسی.....

فصل اول

کلیات

1- کلیات

1-1- مقدمه

شعر هر دیاری می تواند همچون آینه ای فراز و فرود های اجتماعی و فرهنگی مردمان آن مرز و بوم را در طول تاریخ هویدا سازد. در این میان بازتاب این وقایع همواره از آینه ی اشعار مردان شاعر، تجلی یافته است و شاعران زن در انعکاس حقایق خفته در بطن تاریخ، کمترین سهم را ایفا نموده اند.

عشق و مسائل مربوط به آن نیز همواره از بنیادی ترین مسائلی هستند که از دیرباز در شعر تجلی یافته اند. شاعران مرد سالیان سال در وصف معشوقه های خود چامه ها سروده اند و توصیف معشوق همواره متضمن غنای ادبی و محبوبیت عامه، برای اشعار ایشان بوده است. ولی در نهایت امر ما شاهد حضور معشوقی هستیم که همواره از فکر و قلم مردان مایه گرفته و پرورده شده است. با ذائقه ای پدر سالارانه و مرد محور. تمام ویژگی هایی که به معشوق هویت بخشیده اند و طی آن یک سیمای کلی از معشوق در اذهان عمومی شکل گرفته است، ویژگی هایی است که از فیلتر ذهن و زبان شاعران مرد گذشته است ولی در طی قرن حاضر زنان طی حرکتی معترضانه قلم به دست گرفته و گاه با گذر از مرزهای ممنوع فرهنگی، و گاه به موازات آن سعی نموده اند تا معشوقی برخاسته از حس و عاطفه ای زنانه را به جامعه ی ادبی، معرفی کنند. معشوقی که با مقیاس ها و معیارهای عاطفی آنان همخوانی دارد و پاسخ گوی نیازهای روحی ایشان است. در این پژوهش سعی شده است که ابتدا با مروری اجمالی به مفهوم عشق و سیمای معشوق در ادبیات و همچنین نحوه ی تحول شعر زن در سه دوره ی تاریخی قبل از مشروطه، از مشروطه تا سال 57 و از 57 تا کنون، میزان تقلید و تاثیر پذیری یا نو آوری و هنجارگریزی شاعران زن در مورد سیمای معشوق و تحول آن، نسبت به شعر شاعران مرد، مورد ارزیابی قرار گیرد. در این راستا مفاهیم مرتبط با این پژوهش از جمله معرفی شاکله های شعر مونث، خصوصیات و ویژگی های جسمانی و اخلاقی معشوق، تبار معشوق، وسایل ارتباطی عاشق و معشوق و روابط عاشق و معشوق و همچنین شغل یا هنر معشوق در شعر زنان و در نهایت امر نیز میزان حضور رنگ مرتبط با معشوق در ادبیات زنانه مورد بررسی قرار گرفته است.

1-2- اهمیت و ضرورت تحقیق

زنان شاعر در سالهای اخیر همگام با رشد ادبیات به نو آوری ها و هنجار شکنی های قابل توجهی هم در نحو زبان و هم در محتوای اشعارشان، دست یافته اند. این شتاب در دهه های اخیر، با شتاب گرفتن نوگرایی در قالب های آزاد و همچنین قالب غزل به عنوان محبوبترین قالب شعر سنتی در بین جوانان شاعر، بیشتر شده است. این که شعر زنان تا چه اندازه توانسته است خود را با مفاهیم و شیوه های شاعرانه ی رایج در ادبیات سازگار کند، می تواند یکی از ضرورت های پی گیری این پژوهش باشد به علاوه برخورداری از فضاهای خاص جدید فرهنگی و برقراری روزافزون روابط در بین فرهنگ های جوامع مختلف، مطالعه و تحصیل روز افزون در بین تمامی اقشار جامعه، آشنایی با مفاهیم و سوژه های شعری شاعران دیگر سرزمین ها، موجب شده است که زنان شاعر نیز از خواب غفلتی هزار ساله بیدار شده و خود را در قبال ادبیات و کشور و نسل آینده خویش مسوول بدانند و به سرودن احساسات قلبی خویش مبادرت ورزند. در این میان بررسی میزان توفیق شاعران غزل سرا و نو گرای زن در معرفی چهره ای جدید از معشوق در ادبیات فارسی می تواند ضرورت دیگر این تحقیق باشد. با بررسی نقش و هویت معشوق، به طور کلی می توان به جایگاهی که مردان در ذهن و دل زنان شاعر دارند واقف شد و همگام با پیشرفت ادبیات زنانه با شناخت نقاط آسیب پذیری زنان، می توان با واکاوی عواطف و روحیه ی ایشان، از نقطه نظر سایر علوم مثل روان شناسی و جامعه شناسی و هنر و دیگر مقوله ها، به نتایج قابل توجهی در شناخت هر چه بیشتر آنان و چگونگی برقراری ارتباطی سالم و عشقی فرازمینی با این فرشتگان زمینی که تاب زندگی خشونت بار زمین را نداشته و در برابر آسیب های جبران ناپذیر روحی و جسمی چاره ای جز تسلیم و شکست ندارند، دست یافت.

1-3- اهداف تحقیق

- 1- معرفی اجمالی شاعران زن از ابتدا تا حال حاضر و تبیین ویژگی ها و نو آوری ها و هنجار شکنی های شاعران صاحب سبک در حد مقذور.
- 2- بررسی ادبیات عاشقانه ی زنان شاعر و تبیین ویژگی های خاص معشوق در آن
- 3- تبیین میزان تاثیر پذیری ادبیات زنانه از شعر مردان.

1-4-4- مروری بر تحقیقات انجام شده

1-4-1- کتاب ها

شاید بتوان ادعا کرد که مهم ترین اثری که در راستای این تحقیق انجام شده است کتاب «نگاهی به فروغ» از دکتر سیروس شمیسا باشد که در این کتاب دکتر شمیسا به وجه افتراق شعر فروغ با دیگر شاعران زن پرداخته و فروغ را که بنیان گذار ادبیات مونث در ایران است را می ستاید. تعداد بسیار کمی از ناقدین از جمله پگاه احمدی در کتاب «شعر زن از آغاز تا امروز» و علی باباچاهی در کتاب «شعر امروز، زن امروز» و افسانه نجومی در کتاب «آنتولوژی زنان شاعر خوزستان» صرفاً به تبیین ویژگی های شعری زنان شاعر آنهم به صورت خیلی گذرا و محدود پرداخته اند ولی به هیچ وجه تاکید یا ایضاحی بر روی نحوه ی نمود معشوق در آثارشان نداشته اند.

1-4-2- گزیده ها و جنگ ها

هر چند تا کنون گزیده ها و جنگ هایی که به معرفی شاعران زن پرداخته اند کم نیستند ولی از مهم ترین و قابل توجه ترین آنها می توان به کتاب های زیر اشاره کرد. «زنان شاعر ایران از یکهزار سال پیش تا کنون» از علی اکبر مشیر سلیمی در سه جلد، «از رابعه تا پروین، زنانی که تا کنون به فارسی شعر گفته اند» از کشاورز صد، «شعر زن از ابتدا تا کنون» نوشته ی پگاه احمدی، «کارنامه ی زنان شاعر ایران» و «زنان همیشه» و «اوهام سرخ شقایق» از پوران فرخزاد، «تذکره ی زنان شاعر فارس» از پروانه نجاتی، «تذکره ی اندرونی» که به معرفی شاعران زن دوره ی قاجار می پردازد از بنفشه حجازی و «اندیشه نگاران زن در شعر مشروطه» از روح انگیز کراچی، «فرهنگ نامه ی زنان شاعر» در دو جلد از نجفعلی مهاجر از مهمترین کتاب های موجود در زمینه ی معرفی شاعران زن و نمونه ی آثار ایشان است. در هیچ کدام از آثار فوق به بررسی و طرح مساله ی معشوق و سیما و جایگاه آن در شعر زنان به هیچ وجه پرداخته نشده است.

1-5- روش تحقیق

در این پژوهش سعی شده است به شیوه ی تحلیلی و بر اساس نمونه های موجود در تذکرها و کتاب های شعر شاعران زن، به ارزیابی موقعیت و شناخت جایگاه معشوق در اشعار ایشان پرداخته شود.

این پژوهش به روش کتابخانه ای و با بررسی نمونه های کتبی موجود صورت گرفته است که با توجه به گونه گون بودن منابع و مراحل تحقیق می توان ساختار این پژوهش را به شرح زیر بر شمرد.

الف) مراحل پژوهش

- شناسایی شاعران زن و کتب شعر منتشر شده توسط ایشان از طریق مجموعه ها و جنگ ها و سایت های ادبی مختلف
- مکاتبه و ارتباط با انتشاراتی هایی که اقدام به چاپ دفتر های شعر زنان نموده بودند و خرید بیشتر این منابع به دلیل فقدان این کتب در کتابخانه های عمومی استان
- خوانش اشعار ایشان و گزینش و چینش ابیات و اشعار مربوط با موضوع رساله از میان آنها

- ترسیم سیمای معشوق از طریق پیوند مطالب استخراج شده از شعر زنان
- معرفی شاعران زن تاثیر گذار

ب) منابع پژوهشی

- تهیه ی این پژوهش استفاده شده اند را می توان به صورت زیر معرفی کرد.
- 1- مجموعه شعرها: این منابع شامل مجموعه شعر شاعران مورد نظر است که در آنها حداقل یک اثر ادبی (شعر) از این شاعران چاپ شده باشد.
 - 2- جنگ ها و تذکره ها: این منابع آثار چاپ شده ای را در بر می گیرد که از گزیده ی شعر شاعران مختلف در پیوند با موضوع پژوهش جمع آوری شده است.
 - 3- منابع کمکی: آثاری که بیشتر در حوزه ی نقد هستند. هر چند تعداد این آثار بسیار اندک بود

- 4- سایت ها و وبلاگ ها: از این منابع به ندرت استفاده شده است.

ج) ملاک های پژوهشی

- نمونه هایی که در بین دیگر نمونه ها از زیبایی و دلنشینی بیشتری برخوردار بوده اند
- نمونه هایی که ارزش نو آوری و خلاقیت بیشتری داشته اند.
- در صورت روبرو شدن با انبوهی از نمونه ها در یک شاخه نمونه هایی که ارزش ادبی- هنری بیشتری داشته اند.